PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

ZAMONAVIY TA’LIM SHAROITIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING LIDERLIK KOMPETENSIYASINI BAHOLASH MEZONLARI

Turdaliyeva Maftuna To’lanboy qizi
Turan International University
Pedagogika fakulteti magistratura 1-bosqich magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy ta’lim sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash mezonlari, ularning nazariy asoslari hamda amaliy ahamiyati yoritilgan. Hozirgi kunda ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va kompetensiyaviy yondashuvning keng qo‘llanilishi pedagog kadrlardan nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalarni, balki liderlik sifatlarini ham talab etmoqda. Shu sababli bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini shakllantirish va baholash masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida liderlik kompetensiyasining mazmun-mohiyati tahlil qilinib, uning motivatsion, kommunikativ, tashkiliy, refleksiv va innovatsion komponentlari aniqlangan. Ushbu komponentlar asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash mezonlari ishlab chiqilgan. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatuv, anketa, suhbat, ekspert baholash va statistik tahlil metodlaridan foydalanilgan. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, liderlik kompetensiyasini kompleks baholash tizimi bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi darajasini aniqlash, ularning liderlik salohiyatini rivojlantirish va ta’lim sifatini oshirish imkonini beradi. Shuningdek, pedagogik amaliyot, loyihaviy faoliyat, mentorlik dasturlari va innovatsion ta’lim texnologiyalaridan foydalanish liderlik kompetensiyasining rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi. Tadqiqot natijalari pedagogik oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash va rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: liderlik, liderlik kompetensiyasi, bo‘lajak o‘qituvchi, pedagogik ta’lim, kasbiy kompetensiya, kompetensiyaviy yondashuv, zamonaviy ta’lim, ta’lim sifati, pedagogik amaliyot, pedagogik faoliyat, o‘qituvchi liderligi, kommunikativ kompetensiya, motivatsion kompetensiya, tashkiliy kompetensiya, refleksiv kompetensiya, innovatsion kompetensiya, baholash mezonlari, pedagogik diagnostika, monitoring, professional rivojlanish, ta’lim menejmenti.

Abstract. This article examines the criteria for assessing the leadership competence of prospective teachers in the context of modern education, highlighting its theoretical foundations and practical significance. Ongoing educational reforms, the rapid development of digital technologies, and the widespread implementation of the competency-based approach require future teachers to possess not only professional knowledge and pedagogical skills but also well-developed leadership qualities. Therefore, the formation and assessment of leadership competence have become one of the most relevant scientific and pedagogical issues. The study analyzes the essence and structure of leadership competence and identifies its key components, including motivational, communicative, organizational, reflective, and innovative dimensions. Based on these components, a system of criteria for assessing the leadership competence of prospective teachers has been developed. The research employed methods such as the analysis of scientific literature, pedagogical observation, questionnaires, interviews, expert evaluation, and statistical analysis. The findings demonstrate that a comprehensive assessment system for leadership competence enables the evaluation of prospective teachers’ professional preparedness, facilitates the development of their leadership potential, and contributes to improving the quality of education. In addition, pedagogical practice, project-based activities, mentoring programs, and the application of innovative educational technologies were found to have a positive impact on the development of leadership competence. The results of the study may serve as a methodological basis for developing assessment tools and recommendations aimed at

enhancing the leadership competence of prospective teachers in higher pedagogical education institutions.

Keywords: leadership, leadership competence, prospective teacher, teacher education, professional competence, competency-based approach, modern education, quality of education, teaching practice, pedagogical activity, teacher leadership, communicative competence, motivational competence, organizational competence, reflective competence, innovative competence, assessment criteria, pedagogical diagnostics, monitoring, professional development, educational management.

Аннотация. В данной статье рассматриваются критерии оценки лидерской компетентности будущих педагогов в условиях современного образования, раскрываются её теоретические основы и практическая значимость. Современные реформы в системе образования, стремительное развитие цифровых технологий и широкое внедрение компетентностного подхода предъявляют к будущим педагогам требования не только в области профессиональных знаний и умений, но и в развитии лидерских качеств. В связи с этим формирование и оценка лидерской компетентности будущих учителей являются одной из актуальных научно-педагогических проблем. В исследовании проанализированы сущность и структура лидерской компетентности, выделены её основные компоненты: мотивационный, коммуникативный, организационный, рефлексивный и инновационный. На основе данных компонентов разработаны критерии оценки лидерской компетентности будущих педагогов. В ходе исследования использовались методы анализа научной литературы, педагогического наблюдения, анкетирования, интервьюирования, экспертной оценки и статистического анализа. Полученные результаты показали, что комплексная система оценки лидерской компетентности позволяет определить уровень профессиональной подготовки будущих педагогов, способствует развитию их лидерского потенциала и повышению качества образования. Кроме того, установлено, что педагогическая практика, проектная деятельность, программы наставничества и применение инновационных образовательных технологий оказывают положительное влияние на развитие лидерской компетентности. Результаты исследования могут служить методической основой для разработки рекомендаций по оценке и развитию лидерской компетентности будущих педагогов в учреждениях высшего педагогического образования.

Ключевые слова: лидерство, лидерская компетентность, будущий педагог, педагогическое образование, профессиональная компетентность, компетентностный подход, современное образование, качество образования, педагогическая практика, педагогическая деятельность, лидерство учителя, коммуникативная компетентность, мотивационная компетентность, организационная компетентность, рефлексивная компетентность, инновационная компетентность, критерии оценки, педагогическая диагностика, мониторинг, профессиональное развитие, образовательный менеджмент.

KIRISH. Zamonaviy ta’lim tizimi bugungi kunda jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida eng muhim strategik sohalardan biri sifatida qaralmoqda. Globallashuv jarayonlari, raqamli texnologiyalarning tez sur’atlarda rivojlanishi, sun’iy intellekt va innovatsion yondashuvlarning ta’limga kirib kelishi o‘qituvchi kasbining mazmun-mohiyatini tubdan o‘zgartirmoqda. Endilikda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi shaxs emas, balki ta’lim jarayonini boshqaruvchi, yo‘naltiruvchi, innovatsiyalarni joriy etuvchi va jamoani bir maqsad sari birlashtiruvchi lider sifatida ham faoliyat yuritishi talab etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, pedagogik ta’lim tizimida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish bilan bir qatorda ularning liderlik kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb ilmiy va amaliy muammolardan biri hisoblanadi. Chunki zamonaviy ta’lim muassasalarida samarali faoliyat yuritish uchun o‘qituvchi nafaqat metodik bilimlarga, balki yuqori

darajadagi tashkiliy, kommunikativ, refleksiv va innovatsion qobiliyatlarga ham ega bo‘lishi zarur. Liderlik tushunchasi pedagogika, psixologiya va menejment fanlarida keng o‘rganilgan bo‘lib, u shaxsning boshqalarni maqsad sari yo‘naltira olish, jamoani birlashtirish, qaror qabul qilish va murakkab vaziyatlarda samarali boshqarish qobiliyatlarini ifodalaydi. Pedagogik faoliyatda esa liderlik o‘qituvchining sinf jamoasini boshqarishi, o‘quvchilarni motivatsiya qilishi, hamkorlik muhitini yaratishi hamda ta’lim jarayonini samarali tashkil etishida namoyon bo‘ladi. So‘nggi yillarda olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlarda “o‘qituvchi liderligi” konsepsiyasi alohida e’tibor qozonmoqda. Ushbu konsepsiyaga ko‘ra, o‘qituvchi ta’lim jarayonida faqat ijrochi emas, balki tashabbuskor, strategik fikrlovchi va innovator sifatida ham ishtirok etadi. Bu esa bo‘lajak o‘qituvchilarda liderlik kompetensiyasini shakllantirish zaruratini yanada kuchaytiradi. Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan zamonaviy ta’lim tizimida liderlik kompetensiyasi murakkab integrativ tuzilma sifatida qaraladi. U o‘z ichiga bilim, ko‘nikma, malaka, qadriyat, motivatsiya va shaxsiy sifatlarni qamrab oladi. Ushbu komponentlar birgalikda bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy va ijtimoiy faoliyatdagi samaradorligini belgilaydi. Liderlik kompetensiyasi tarkibida bir nechta asosiy komponentlar ajratiladi. Motivatsion komponent shaxsning liderlik faoliyatiga bo‘lgan ichki ehtiyojini va intilishini ifodalaydi. Kommunikativ komponent samarali muloqot, hamkorlik va jamoaviy ish ko‘nikmalarini o‘z ichiga oladi. Tashkiliy komponent faoliyatni rejalashtirish, boshqarish va qaror qabul qilish qobiliyatlarini aks ettiradi. Refleksiv komponent o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholashga xizmat qiladi. Innovatsion komponent esa yangi g‘oyalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini ifodalaydi. Pedagogik ta’lim jarayonida mazkur komponentlarni rivojlantirish uchun turli metod va texnologiyalar qo‘llaniladi. Jumladan, muammoli ta’lim, loyihaviy ta’lim, interfaol metodlar, mentorlik dasturlari va pedagogik amaliyot bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, pedagogik amaliyot jarayoni talabalarning real ta’lim muhitida liderlik sifatlarini sinab ko‘rish va rivojlantirish imkonini beradi. Biroq mavjud pedagogik amaliyot tahlili shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab holatlarda bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasi yetarli darajada baholanmaydi. Ko‘pincha baholash jarayoni faqat nazariy bilim va metodik ko‘nikmalarni qamrab oladi, ammo liderlik sifatlari, tashabbuskorlik, jamoa bilan ishlash qobiliyati va innovatsion yondashuvlar e’tibordan chetda qoladi. Bu esa bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli zamonaviy ta’lim sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash mezonlarini ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Bunday mezonlar orqali talabalarning liderlik salohiyatini aniqlash, ularni rivojlantirish va monitoring qilish imkoniyati yaratiladi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, hozirgi kunda pedagogik ta’lim tizimida liderlik kompetensiyasini baholashga oid yagona ilmiy-metodik yondashuvlar yetarli darajada shakllanmagan. Bu esa ushbu sohada chuqur ilmiy izlanishlar olib borishni talab etadi. Tadqiqotning maqsadi zamonaviy ta’lim sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash mezonlarini ishlab chiqish va ularning samaradorligini asoslashdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

– liderlik kompetensiyasining nazariy asoslarini o‘rganish;
– uning tarkibiy komponentlarini aniqlash;
– baholash mezonlari va ko‘rsatkichlarini ishlab chiqish;
– diagnostik vositalarni tahlil qilish;
– amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti sifatida pedagogik oliy ta’lim muassasalarida tahsil olayotgan bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarlik jarayoni tanlangan. Tadqiqot predmeti esa bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash mezonlari va ularni amalga oshirish mexanizmlaridan iborat. Tadqiqotning ilmiy yangiligi bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik

kompetensiyasini baholash uchun motivatsion, kommunikativ, tashkiliy, refleksiv va innovatsion mezonlarga asoslangan kompleks yondashuv ishlab chiqilganligi bilan belgilanadi. Tadqiqot natijalari pedagogik ta'lim sifatini oshirish, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish hamda ularning liderlik salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Mazkur tadqiqotda zamonaviy ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash mezonlarini aniqlash va ularning samaradorligini asoslash maqsadida kompleks ilmiy-metodik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot pedagogik jarayonning real sharoitida olib borilib, unda nazariy tahlil, empirik kuzatuv hamda eksperimental yondashuvlar uyg'unlashtirildi.

Tadqiqot dizayni. Tadqiqot aralash (mixed-methods) dizayn asosida tashkil etildi. Ushbu yondashuv sifat va miqdoriy ma'lumotlarni birgalikda tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqot ikki asosiy bosqichda amalga oshirildi:

1. Nazariy bosqich – ilmiy adabiyotlar, xorijiy va mahalliy tadqiqotlar tahlil qilindi, liderlik kompetensiyasi tushunchasining nazariy asoslari o'rganildi.
2. Amaliy bosqich – pedagogik amaliyot jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning liderlik kompetensiyasi diagnostikasi va baholash mezonlari sinovdan o'tkazildi.

Tadqiqot obyekti va tanlanma. Tadqiqot obyekti sifatida pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarlik jarayoni tanlandi. Tadqiqotda 3–4-kurs talabalari ishtirok etdi. Tanlanma tasodifiy va maqsadli tanlash usullari asosida shakllantirildi, chunki ushbu bosqichdagi talabalar pedagogik amaliyotda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega.

Tadqiqot metodlari. Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

- Nazariy metodlar: tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirish;
- Empirik metodlar: pedagogik kuzatuv, anketa so'rovi, suhbat, ekspert baholash;
- Diagnostik metodlar: testlash, o'z-o'zini baholash, portfolioga asoslangan tahlil;
- Statistik metodlar: o'rtacha qiymat, foiz ko'rsatkichlari va korrelyatsion tahlil.

Liderlik kompetensiyasini baholash mezonlari. Tadqiqotda bo'lajak o'qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash uchun quyidagi asosiy mezonlar ishlab chiqildi:

- Motivatsion mezon – liderlik faoliyatiga qiziqish, tashabbuskorlik, o'zini rivojlantirishga intilish darajasi;
- Kommunikativ mezon – samarali muloqot qilish, jamoa bilan ishlash va hamkorlik ko'nikmalari;
- Tashkiliy mezon – faoliyatni rejalashtirish, qaror qabul qilish va boshqarish qobiliyatlari;
- Refleksiv mezon – o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash ko'nikmasi;
- Innovatsion mezon – yangi pedagogik g'oyalarni yaratish va amaliyotga tatbiq etish darajasi.

Har bir mezon bo'yicha uch darajali shkaladan foydalanildi: yuqori, o'rta va past daraja.

Ma'lumotlarni yig'ish jarayoni. Ma'lumotlar pedagogik amaliyot jarayonida bosqichma-bosqich yig'ildi. Avval talabalarning boshlang'ich darajasi diagnostika qilindi, so'ngra pedagogik aralashuv (intervensiya) amalga oshirildi. Intervensiya jarayonida loyihaviy ta'lim, guruhli ish, muammoli vaziyatlar va mentorlik yondashuvlari qo'llanildi. Yakuniy bosqichda esa qayta diagnostika o'tkazilib, natijalar solishtirildi.

Ishonchlilik va validlik. Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlash uchun bir nechta metodlardan foydalanildi. Triangulyatsiya usuli asosida ma'lumotlar turli manbalar (anketa, kuzatuv, ekspert baholash) orqali tekshirildi. Shuningdek, statistik tahlil yordamida natijalarning ishonchliligi tasdiqlandi.

Etik jihatlar. Tadqiqot jarayonida ishtirokchilarning roziligi olinib, ularning shaxsiy ma’lumotlari maxfiy saqlandi. Tadqiqot pedagogik etika me’yorlariga to‘liq amal qilgan holda amalga oshirildi.

Tadqiqot cheklovlari. Tadqiqot faqat pedagogika yo‘nalishidagi 3–4-kurs talabalarini qamrab olganligi sababli, natijalarni barcha ta’lim yo‘nalishlariga to‘liq umumlashtirish imkoniyati cheklangan. Shuningdek, tadqiqot ma’lum hududdagi oliy ta’lim muassasalarida o‘tkazilganligi sababli geografik cheklovlar mavjud. Shunga qaramay, olingan natijalar bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash tizimini takomillashtirish uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

NATIJALAR. Tadqiqot jarayonida bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash mezonlari asosida o‘tkazilgan diagnostika va eksperimental ishlar natijalari tahlil qilindi. Olingan ma’lumotlar motivatsion, kommunikativ, tashkiliy, refleksiv va innovatsion komponentlar bo‘yicha alohida baholandi.

Boshlang‘ich diagnostika natijalari. Tadqiqotning boshlang‘ich bosqichida ishtirok etgan talabalarning liderlik kompetensiyasi darajasi quyidagicha aniqlandi:

- Motivatsion komponent: 28% talabada yuqori, 46% o‘rta, 26% past daraja
- Kommunikativ komponent: 32% yuqori, 44% o‘rta, 24% past
- Tashkiliy komponent: 25% yuqori, 50% o‘rta, 25% past
- Refleksiv komponent: 20% yuqori, 48% o‘rta, 32% past
- Innovatsion komponent: 18% yuqori, 45% o‘rta, 37% past

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, eng zaif rivojlangan komponentlar refleksiv va innovatsion kompetensiyalar bo‘lib, talabalar o‘z faoliyatini tahlil qilish va yangi pedagogik yondashuvlarni qo‘llashda qiyinchiliklarga duch kelgan.

Pedagogik aralashuv jarayoni. Eksperiment davomida talabalarga quyidagi pedagogik texnologiyalar joriy etildi:

- loyihaviy ta’lim asosida guruh ishlari;
- muammoli vaziyatlarni hal qilish mashg‘ulotlari;
- mentorlik va coaching yondashuvi;
- interfaol metodlar (brainstorming, case study);
- pedagogik amaliyot davomida real sinf boshqaruvi.

Ushbu jarayonlar talabalarda liderlik ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirildi va 8–10 haftalik amaliy faoliyat davomida amalga oshirildi.

Yakuniy diagnostika natijalari. Eksperimentdan so‘ng o‘tkazilgan qayta diagnostika natijalari sezilarli o‘zgarishlarni ko‘rsatdi:

- Motivatsion komponent: 52% yuqori, 38% o‘rta, 10% past
- Kommunikativ komponent: 58% yuqori, 34% o‘rta, 8% past
- Tashkiliy komponent: 49% yuqori, 40% o‘rta, 11% past
- Refleksiv komponent: 44% yuqori, 42% o‘rta, 14% past
- Innovatsion komponent: 41% yuqori, 43% o‘rta, 16% past

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, barcha komponentlar bo‘yicha sezilarli ijobiy dinamik o‘sish kuzatildi. Eng katta o‘sish kommunikativ va motivatsion kompetensiyalarda qayd etildi.

Taqqoslash tahlili. Boshlang‘ich va yakuniy natijalar taqqoslanganda quyidagi o‘zgarishlar aniqlandi:

- yuqori darajadagi motivatsiya +24% ga oshdi;
- kommunikativ kompetensiya +26% ga oshdi;
- tashkiliy kompetensiya +24% ga oshdi;

- refleksiv kompetensiya +24% ga oshdi;
- innovatsion kompetensiya +23% ga oshdi.

Bu natijalar pedagogik aralashuvning samarali ekanligini ko‘rsatadi.

Statistik tahlil. O‘rtacha qiymatlar tahlili shuni ko‘rsatdiki, umumiy liderlik kompetensiyasi darajasi eksperimentdan oldin 0.56 koeffitsientni tashkil etgan bo‘lsa, eksperimentdan so‘ng bu ko‘rsatkich 0.78 gacha oshgan. Bu esa sezilarli ijobiy o‘zgarishni tasdiqlaydi.

Natijalarning asosiy xulosasi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini rivojlantirishda maxsus ishlab chiqilgan mezonlar va pedagogik texnologiyalar samarali hisoblanadi. Ayniqsa, loyihaviy faoliyat va mentorlik yondashuvi eng yuqori natijalarni berdi. Shuningdek, liderlik kompetensiyasi faqat nazariy bilimlar orqali emas, balki amaliy faoliyat va refleksiya jarayonlari orqali samarali rivojlanishi aniqlandi.

MUHOKAMA. Tadqiqot natijalari bo‘lajak o‘qituvchilarning liderlik kompetensiyasini rivojlantirishda maxsus ishlab chiqilgan mezonlar va pedagogik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. Olingan empirik ma’lumotlar zamonaviy ta’lim sharoitida liderlik kompetensiyasi faqat nazariy bilimlar asosida emas, balki amaliy faoliyat, refleksiya va interaktiv pedagogik texnologiyalar orqali samarali shakllanishini tasdiqlaydi. Tadqiqot davomida aniqlangan eng muhim jihatlardan biri shundaki, boshlang‘ich bosqichda talabalarda refleksiv va innovatsion kompetensiyalar nisbatan past darajada rivojlangan bo‘lib, bu holat an’anaviy ta’lim tizimida talabalarning mustaqil fikrlash, o‘z faoliyatini tahlil qilish hamda yangi pedagogik yechimlar ishlab chiqish imkoniyatlari cheklanganligi bilan izohlanadi. Ushbu natija bir qator xorijiy tadqiqotlar bilan ham mos keladi, unda ham refleksiya va innovatsion fikrlash liderlik kompetensiyasining eng murakkab komponentlari sifatida qayd etilgan. Eksperiment natijalariga ko‘ra, pedagogik aralashuv (loyihaviy ta’lim, muammoli vaziyatlar, mentorlik va interfaol metodlar) talabalarning liderlik kompetensiyasini sezilarli darajada oshirdi. Ayniqsa, kommunikativ va motivatsion komponentlardagi o‘sish talabalarning jamoada ishlashga bo‘lgan ishonchi, tashabbuskorligi va o‘z fikrini erkin ifoda etish ko‘nikmalari rivojlanganligini ko‘rsatadi. Bu natijalar zamonaviy pedagogik yondashuvlarda faol o‘qitish metodlarining samaradorligini tasdiqlaydi. Tashkiliy kompetensiyaning rivojlanishi esa talabalarning pedagogik amaliyot davomida real vaziyatlarda qaror qabul qilish va sinf jamoasini boshqarish tajribasiga ega bo‘lishi bilan bog‘liqdir. Bu jihat, ayniqsa, ta’lim jarayonida real amaliyotning o‘rni qanchalik muhim ekanligini ko‘rsatadi. Refleksiv kompetensiyadagi o‘sish talabalarda o‘z faoliyatini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va ularni tuzatish ko‘nikmalari shakllanganini bildiradi. Bu esa kelajakda ularning mustaqil professional rivojlanishiga zamin yaratadi. Innovatsion kompetensiyaning o‘sishi esa talabalarning yangi pedagogik texnologiyalarni qo‘llashga tayyorligi ortganini ko‘rsatadi. Biroq ushbu komponent boshqa komponentlarga nisbatan sekinroq rivojlanganligi, innovatsion fikrlashni yanada kuchaytirish zarurligini bildiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, liderlik kompetensiyasini rivojlantirishda kompleks yondashuv eng samarali hisoblanadi. Ya’ni, faqat bir metod yoki texnologiyaga tayanish yetarli emas, balki turli pedagogik strategiyalar integratsiyasi muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, olingan natijalar ilgari olib borilgan tadqiqotlar bilan solishtirilganda, bo‘lajak o‘qituvchilarda liderlik kompetensiyasini rivojlantirishda quyidagi omillar asosiy rol o‘ynashi tasdiqlandi:

- faol o‘qitish metodlaridan foydalanish;
- pedagogik amaliyotning tizimli tashkil etilishi;
- mentorlik va individual yondashuv;
- refleksiya jarayonlarini kuchaytirish;
- jamoaviy loyihalarda ishtirok etish.

Tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati shundan iboratki, ishlab chiqilgan baholash mezonlari pedagogik oliy ta’lim muassasalarida talabalarning liderlik kompetensiyasini tizimli ravishda monitoring qilish va rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, tadqiqotda ayrim cheklovlar ham

mavjud. Jumladan, tadqiqot ma'lum bir oliy ta'lim muassasasi doirasida o'tkazilganligi sababli, natijalarni barcha hududlar va ta'lim tizimlariga to'liq umumlashtirish ehtiyotkorlik bilan amalga oshirilishi lozim. Umuman olganda, tadqiqot natijalari bo'lajak o'qituvchilarning liderlik kompetensiyasini rivojlantirishda tizimli va ilmiy asoslangan yondashuv zarurligini tasdiqlaydi hamda bu yo'nalishda keyingi tadqiqotlar uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA. Mazkur tadqiqot zamonaviy ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash mezonlarini ishlab chiqish va ularning samaradorligini asoslashga bag'ishlangan bo'lib, olingan natijalar quyidagi xulosalarni chiqarish imkonini berdi. Birinchidan, zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini boshqaruvchi, jamoani birlashtiruvchi va innovatsion jarayonlarni tashkil etuvchi lider sifatida ham faoliyat yuritishi zarur. Shu sababli bo'lajak o'qituvchilarda liderlik kompetensiyasini shakllantirish dolzarb pedagogik vazifa hisoblanadi. Ikkinchidan, liderlik kompetensiyasi murakkab integrativ tuzilma bo'lib, u motivatsion, kommunikativ, tashkiliy, refleksiv va innovatsion komponentlardan iborat ekanligi aniqlandi. Ushbu komponentlar o'zaro bog'liq bo'lib, birgalikda bo'lajak o'qituvchining kasbiy va shaxsiy rivojlanish darajasini belgilaydi. Uchinchidan, tadqiqot davomida ishlab chiqilgan baholash mezonlari bo'lajak o'qituvchilarning liderlik kompetensiyasini aniq va kompleks baholash imkonini berishi isbotlandi. Ushbu mezonlar orqali talabalarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda individual rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish mumkin. To'rtinchidan, pedagogik aralashuv jarayonida qo'llanilgan loyihaviy ta'lim, muammoli vaziyatlar, mentorlik va interfaol metodlar talabalarning liderlik kompetensiyasini sezilarli darajada rivojlantirdi. Ayniqsa, kommunikativ va motivatsion komponentlar bo'yicha eng yuqori o'sish qayd etildi. Beshinchidan, refleksiv va innovatsion kompetensiyalarni rivojlantirish nisbatan murakkab jarayon ekanligi aniqlandi va bu yo'nalishda qo'shimcha pedagogik yondashuvlarni joriy etish zarurligi asoslandi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari bo'lajak o'qituvchilarning liderlik kompetensiyasini baholash va rivojlantirishda kompleks, tizimli va ilmiy asoslangan yondashuv zarurligini tasdiqladi. Ishlab chiqilgan mezonlar pedagogik oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda muhim amaliy ahamiyatga ega. Kelgusida mazkur yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlarda raqamli ta'lim texnologiyalarining liderlik kompetensiyasiga ta'siri, sun'iy intellekt asosida diagnostika tizimlarini ishlab chiqish hamda xalqaro tajribalarni integratsiya qilish masalalarini chuqur o'rganish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. (2021). Teacher leadership and education transformation. Paris: UNESCO Publishing.
2. Darling-Hammond, L. (2017). Teacher education around the world. Routledge.
3. Leithwood, K., & Jantzi, D. (2015). Transformational school leadership. Educational Administration Quarterly.
4. Spillane, J. P. (2006). Distributed leadership. Jossey-Bass.
5. OECD. (2019). Future of Education and Skills 2030. OECD Publishing.
6. Shaxsiy rivojlanish va kompetensiyaviy yondashuv bo'yicha pedagogik tadqiqotlar. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimi nashrlari.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
8. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti bo'yicha zamonaviy ilmiy maqolalar to'plami.